

новым политическим пространством и открыла новую страницу в истории таджикского народа. Состоявшаяся 16 ноября 1992 года во дворце Арбоби в древнем городе Худжанде 16-я сессия Верховного Совета Республики Таджикистан (двенадцатого созыва) стала лучшим и важнейшим мероприятием для развития независимости страны. Эта сессия и ее правовые документы сыграли решающую роль в защите национальной государственности и развитии демократических институтов в Таджикистане.

**Заключение.** Новая государственная система, разработанная Президентом страны в результате конституционных реформ и законодательной системы, создала среду и реальную основу для свободы человека и общества. Наряду со свободой мысли, совести и воли для гражданина была создана свобода

экономической деятельности. Свобода человека и продвижение его прав, а также создание и совершенствование соответствующих общеполитических, социальных и культурных институтов таджикского общества способствовали достижению национальной независимости, которая была мечтой всей жизни этого великого народа. Свобода человека, независимость нации и национальная государственность, провозглашенные Президентом своей высшей целью в конце 1992 года, были поддержаны его повседневной работой и верным последованием благородных и честных детей Родина.

**Ключевые слова:** Республика Таджикистан, история, судьбоносная сессия, политическая ситуация, Верховный Совет, нация, власть, единство, мир и стабильность.

УДК 37.02;372.893

Ш.С. Раҳимов

## МУҚОИСАИ МЕТОДҲОИ ГУНОГУНИ ТАЪЛИМ ДАР ДАРСҲОИ ТАЪРИХ: САМАРАНОКИИ СУПОРИШҲОИ ЭҶОДӢ ДАР РУШДИ ТАФАККУРИ ТАҲЛИЛӢ

*MTF “Донишқадаи тиббӣ-иҷтимоии Тоҷикистон”*

**Раҳимов Шухрат Саймаҳмудович** – и.в. ассистенти кафедраи фанҳои ҷомеашиносии MTF- “Донишқадаи тиббӣ-иҷтимоии Тоҷикистон”, суроға: Душанбе, к. Клара Сеткина-2. Телефон: (+992) 985 80 41 00. E-mail: rahimov84\_84@mail.ru

---

**Мақсади таҳқиқот.** Таҳқиқоти мазкур аз таҳлили самаранокии истифодаи супоришҳои эҷодӣ дар раванди таълим аз ҷанби таърих ва таъсири онҳо ба рушди тафаккури таҳлилӣ дар донишҷӯён, муқоисаи онҳо бо дигар усулҳои таълимии ин фан иборат аст.

**Мавод ва усулҳои таҳқиқот.** Дар таҳқиқот равиши ҷамъонибаи таҳлилӣ ва инчунин баррасии адабиёт ва таҳқиқотҳои қаблӣ дар ин соҳа истифода бурда, таваассути баррасии систематикӣ ва таҳлили маълумот аз манбаъҳои мавҷуда, арзёбии муқоисавии самаранокӣ усулҳои гуногуни таълими фанни таърих бо таваҷҷӯҳ ба истифодаи супоришҳои эҷодӣ ва таъсири онҳо ба рушди тафаккури таҳлилӣ дар байни донишҷӯён гузаронида шудааст.

**Натиҷаҳои таҳқиқот ва муҳокимаи онҳо.** Натиҷаҳои таҳқиқот нишон доданд, ки истифодаи супоришҳои эҷодӣ дар таълими дарси таърих ба рушди тафаккури таҳлилӣ дар донишҷӯён ва муқоиса бо усулҳои анъанавии таълим мусоидат мекунад. Муҳокима нишон дод, ки вазифаҳои эҷодӣ фаҳмиши амиқи рӯйдодҳои таърихиро ҳавасманд мекунад ва инчунин қобилияти таҳлил ва синтези иттилоотро инкишоф медиҳанд, ки раванди таълимро ғанӣ мегардонад ва ба ташаққули тафаккури интиқодӣ дар донишҷӯён мусоидат мекунад.

**Хулоса.** Хулоса, натиҷаҳои таҳқиқот аҳамияти ҷорӣ кардани супоришҳои эҷодӣ дар раванди таълими дарси таърихро барои ҳавасманд кардани тафаккури таҳлилии донишҷӯён дастгирӣ мекунад. Ин равиш на танҳо таҷрибаи таълимро ғанӣ мегардонад, балки ба азхудкунии амиқтар ва пурмазмунӣ донишҳои таърихӣ мусоидат мекунад.

**Калимаҳои калидӣ:** усулҳои таълими фанни таърих, супоришҳои эҷодӣ, тафаккури таҳлилӣ, самаранокӣ таълим, муқоисаи усулҳо, таълими усулҳои таърихӣ.

**Sh.S. Rakhimov**

## **COMPARISON OF DIFFERENT METHODS OF TEACHING HISTORY: THE EFFECTIVENESS OF CREATIVE TASKS IN THE DEVELOPMENT OF ANALYTICAL THINKING**

**NEI «Medical and social institute of Tajikistan»**

**Rakhimov Shukhrat Saimakhmudovich** – e.f. assistant of the Departments of Humanities "Medical and Social Institute of Tajikistan". Address: Dushanbe, Tajikistan, str.Klara Setkina-2. Phone number: (+992) 985 80 41 00. E-mail: rahimov84\_84@mail.ru

**Purpose of the study.** The purpose of this study is to analyze the effectiveness of the use of creative tasks in teaching history and their impact on the development of analytical thinking in students, comparing them with other methods of teaching this subject.

**Research materials and methods.** The study used a comprehensive analytical approach, as well as a review of the literature and previous research in the field. Through a systematic review and analysis of data from available sources, a comparative assessment of the effectiveness of various methods of teaching history was carried out, with an emphasis on the use of creative tasks and their impact on the development of analytical thinking among students.

**The results of the study and their discussion.** The results of the study showed that the use of creative tasks in teaching history significantly contributes to the development of analytical thinking among students in comparison with traditional teaching methods. The discussion revealed that creative tasks stimulate a deeper understanding of historical events, as well as develop the ability to analyze and synthesize information, which enriches the learning process and contributes to the formation of critical thinking among students.

**Conclusion.** In conclusion, the results of the study confirm the importance of introducing creative tasks into the educational process of history to stimulate students' analytical thinking. This approach not only enriches the educational experience, but also contributes to a deeper and more meaningful assimilation of historical knowledge.

**Keywords:** Methods of teaching history, creative tasks, analytical thinking, learning effectiveness, comparison of methods, historical education.

**Мубрамият.** Омӯзиши таърих дар ташаккули шахси бомаърифат нақши калидӣ дорад. Аммо, масъалаи он, ки ин фан бояд чӣ гуна таълим дода шавад, мавзӯи баҳс дар байни омӯзгорон ва муҳаққиқон боқӣ мемонад. Дар ин мақола самаранокии вазифаҳои эҷодӣ дар муқоиса бо дигар усулҳои таълими таърих дар заминаи рушди тафаккури таҳлилии донишҷӯён баррасӣ карда мешавад.

Таърих на танҳо маҷмӯи рӯйдодҳои гузашта, балки воситаи муҳим барои фаҳмидани замони муосир ва пешгӯии оянда мебошад. Ин мавзӯ фаҳмиши моро дар бораи фарҳангҳо, ҷомеаҳо ва системаҳои сиёсӣ ғанӣ мегардонад ва ба мо имкон медиҳад, ки аз гузашта барои қабули қарорҳои бошуурона дар айни замон дарс гирием. Дар робита ба ин, усулҳои таълими фанни таърих барои ташаккули тафаккури интиқодӣ ва малакаҳои таҳлилии донишҷӯён аҳамияти ҳалкунанда доранд.

Аммо, равишҳо дар таълими фанни таърих вобаста ба мактаб, донишгоҳ ё ҳатто омӯзгори алоҳида метавонанд ба таври назаррас фарқ кунанд. Баъзеҳо усулҳои анъанавиро ба монанди лексияҳо ва хондани матнҳо бартарӣ медиҳанд, дар ҳоле ки дигарон усулҳои интерактивӣ, аз ҷумла супоришҳои эҷодиро фаъолона истифода мебаранд. Саволе ба миён меояд: кадоме аз ин равишҳо аз ҷиҳати рушди тафаккури таҳлилии донишҷӯён самараноктар аст?

**Мақсади таҳқиқот.** Мақсади мақолаи мазкур аз гузаронидани таҳлили муқоисавии усулҳои гуногуни таълими фанни таърих бо тавачҷӯҳи махсус ба самаранокии вазифаҳои эҷодӣ дар за-

минаи рушди тафаккури таҳлилӣ иборат мебошад. Бо омӯзиши таҳқиқоти мавҷуда ва таҳлили таҷрибаи амалӣ, кӯшиш ба харҷ дода шудааст, ки муайян намоем, то кадом усулҳо самараноктар ва ба талаботи муносири таълимӣ бештар ҷавобгу мебошанд.

**Мавод ва усулҳои тадқиқот.** Саволе ба миён меояд, ки омӯзгорони амалӣ чӣ гуна ба кӯдакон таълим медиҳанд? Ин саволи дидактикӣ моро ба категорияи усулҳои таълим мебарад. Усулҳои таълим ба ноил шудан ба ҳадаф, татбиқи мундариҷаи пешбинишуда, пур кардани омӯзиш бо фаъолияти маърифатӣ кӯмак мерасонанд. Метод - ин пайванди байни ҳадафи пешбинишуда ва натиҷаи ниҳой мебошад. Нақши он дар системаи "мақсад-мундариҷа-усулҳо-шаклҳо-воситаҳои таълим" муайянкунанда аст. Таърифҳои зиёде мавҷуданд, ки мафҳуми "метод" - ро инъикос мекунанд. Метод (калимаи юнонӣ буда маънояш *methodos*- роҳи таҳқиқот ё дониш мебошад) маҷмӯи усулҳои нисбатан якхела, амалиёти азхудкунии амалӣ ё назариявии воқеият, ки ба ҳалли масъалаи мушаххас тобеъанд, мебошад" [1].

Дар зери мафҳуми методҳо бояд роҳҳои фаъолияти ба ҳам алоқаманди омӯзгор ва донишҷӯёро дар раванди таълим, ки ба ноил шудан ба ҳадафҳои ӯ нигаронида шудаанд, фаҳмида шавад [2].

**Натиҷаҳои таҳқиқот ва муҳокимаи онҳо.** Пеш аз гузаштан ба муҳокимаи самаранокии супоришҳои эҷодӣ, методҳои гуногуни таълими фанни таърих бояд баррасӣ карда шаванд. Дар байни онҳо метавон лексияҳо, хондан ва муҳокимаи

матнҳо, гузаронидани таҳқиқоти таърихӣ, истифодаи манбаъҳои таърихӣ ва ғайраро ҷудо кард. Ҳар яке аз ин методҳо афзалиятҳо ва нуқсонҳо ва нақши худро дар ташаккули тафаккури таҳлили донишҷӯён доранд.

**Лексияҳо** яке аз методҳои маълумтарини таълими фаннӣ таърих мебошанд. Онҳо ба омӯзгорон имкон медиҳанд, ки дар муддати кӯтоҳ ба донишҷӯён миқдори зиёди маълумотро интиқол диҳанд. Лексияҳо метавонанд махсусан барои ҷорӣ кардани мавзӯҳо ва мафҳумҳои нав, инчунин муҳокимаи тамоюлҳо ва давраҳои умумии таърих муфид бошанд. Аммо, истифодаи аз ҳад зиёди лексияҳо метавонад ба пасивии донишҷӯён оварда расонад ва имконияти онҳоро барои рушди тафаккури таҳлилий маҳдуд кунад.

Лексияҳо, бешубҳа, дар таълими фанни таърих бартариҳои худро доранд, алахусус дар интиқоли иттилооти васеъ дар муддати кӯтоҳ. Аммо, бояд дар хотир дошт, ки истифодаи аз ҳад зиёди ин усул метавонад ба баъзе камбудҳои оварда расонад.

Аввалан, пасивии донишҷӯён ҳангоми истифодаи аз ҳад зиёди лексияҳо метавонад ба мушкилоти ҷиддӣ табдил ёбад. Пешниҳоди мавод танҳо аз ҷониби омӯзгор метавонад тавачҷӯҳи донишҷӯёнро ба таҳқиқот ва таҳлили мустақилона боздорад. Ба ҷои он ки дар дарс фаъолона иштирок кунанд, донишҷӯён метавонанд танҳо гӯш кунанд ва кӯшиш кунанд, ки маълумотро ба ёд оранд, ки ин ба азхудкунии амиқи мавод мусоидат намекунад.

Дуюм, истифодаи лексияҳо бе ҷузъи фаъоли интерактивӣ метаво-

над гуногунии методҳои таълимӣ ва ниёзҳои донишҷӯёнро ба назар нагирад. Баъзе донишҷӯён метавонанд маводро тавассути супоришҳои амалӣ, муҳокимаҳои гурӯҳӣ ё презентатсияҳои визуалӣ беҳтар азхуд кунанд. Набудани методҳои гуногуни таълим метавонад боиси аз даст додани тавачҷӯҳи баъзе донишҷӯён ва кам шудани самаранокии раванди таълим гардад.

Барои беҳтар кардани вазъ, шумо метавонед методи якҷоянамоиро истифода баред, ки методҳои гуногуни омӯзишро дар якҷоягӣ бо лексияҳо дар бар мегирад. Масалан, пас аз як лексияи кӯтоҳ, муҳокимаи гурӯҳӣ, супоришҳо барои омӯзиши мустақилона ё истифодаи технологияҳои интерактивӣ барои ҷалби донишҷӯён ба раванди таълим имконпазир аст. Ин равиш ба ҳавасмандгардонии иштироки фаъоли донишҷӯён, рушди тафаккури таҳлилии онҳо ва таъмини фаҳмиши амиқи мавод мусоидат мекунад.

**Хондан ва муҳокимаи матнҳо** – ин усули дигари маъмули таълими фанни таърих аст. Ин усул ба донишҷӯён имкон медиҳад, ки манбаъҳои таърихро мустақилона омӯзанд ва мундариҷаи онҳоро таҳлил кунанд. Муҳокимаҳои синфӣ ба донишҷӯён имкон медиҳанд, ки мубодилаи афкор ва ғояҳоро ба роҳ монанд ва малакаҳои далел ва тафаккури интиқодӣ инкишоф диҳанд. Аммо, баъзе донишҷӯён метавонанд дар фаҳмидани матнҳои мураккаб ё баён кардани фикрҳои худ дар дарс душворӣ кашанд.

Хондан ва муҳокимаи матнҳо дар дарси таърих методҳои пунарзиши омӯзиш мебошанд, ки ба рушди



мустақилият ва тафаккури интиқодӣ дар донишҷӯён мусоидат мекунад. Аммо, сарфи назар аз бартариҳои зиёди ин равиш, мушкилоти муайяне ба миён меояд, ки донишҷӯён метавонанд бо онҳо рӯ ба рӯ шаванд.

Аввалан, фаҳмидани матнҳои мураккаби таърихӣ метавонад барои баъзе донишҷӯён душвор бошад. Баъзе ҳуҷҷатҳои таърихӣ метавонанд забони мураккаб, истилоҳҳои кӯҳна ё мафҳумҳои мушаххасро дар бар гиранд, ки фаҳмиши матнро душвор мегардонанд. Барои рафъи ин мушкилот, муҳим аст, ки омӯзгор ба донишҷӯён тавассути шарҳи истилоҳҳои асосӣ, фароҳам овардани заминаи рӯйдодҳои таърихӣ ва кӯмак ба донишҷӯён дар фаҳмидани мундариҷаи матн дастгирии зарурӣ диҳад.

Дуюм, баъзе донишҷӯён метавонанд дар рафти муҳокимаҳои синфӣ баён кардани фикрҳо ва ғояҳои ҳудро душвор гардонанд. Ин метавонад аз ноамнӣ дар дониши худ, тарси изҳори ақида ё набудани амалия дар далелҳо бошад. Барои рафъи ин мушкилот, омӯзгор метавонад дар синф муҳити дастгирӣ ва кушод эҷод кунад, донишҷӯёнро ташвиқ кунад, ки фикрҳои ҳудро баён кунанд, саволҳо диҳанд ва дар муҳокимаҳои иштирок кунанд. Инчунин муфид аст, ки ба донишҷӯён имконият диҳем, ки пешакӣ ба муҳокима омода шаванд, ба монанди пешниҳоди рӯйхати саволҳо ё мавзӯҳо барои мулоҳизаи пеш аз дарс.

Бо дарназардошти ин мушкилот, муҳим аст, ки омӯзгор ба донишҷӯён дастгирӣ зоҳир кунад ва иштироки фаъолонии онҳоро дар хондан ва муҳокимаи матнҳо ҳавасманд кунад,

ки ин ба онҳо дар рушди малакаҳои таҳлил, баҳс ва тафаккури интиқодӣ дар ҷараёни омӯзиши фанни таърих кӯмак мекунад.

Гузaronидани таҳқиқоти таърихӣ методи дигаре мебошад, ки дар таълими фанни таърих фаъолонии истифода мешавад. Ин метод ба донишҷӯён имкон медиҳад, ки мустақилона мавзӯҳо ё давраҳои мушаххаси таърихро тавассути таҳқиқи манбаъҳои таърихӣ ва таҳлили онҳо омӯзанд. Таҳқиқоти таърихӣ малакаҳои таҳқиқот ва таҳлилро инкишоф медиҳанд ва инчунин ба рушди тафаккури интиқодӣ мусоидат мекунад. Аммо, ин метод аз ҷониби донишҷӯён ва омӯзгорон захираҳои зиёди вақт ва иттилоотро талаб мекунад.

Гузaronидани таҳқиқоти таърихӣ як усули муҳим ва муассири таълими фанни таърих аст, ки дар донишҷӯён малакаҳои арзишмандро инкишоф медиҳад ва ба тафаккури интиқодии онҳо мусоидат мекунад. Аммо, сарфи назар аз аҳамияти он, ин метод инчунин метавонад мушкилот ва талаботҳои муайяни захирахоро дар бар гирад.

Аввалан, гузaronидани таҳқиқоти таърихӣ аз ҷониби донишҷӯён ва омӯзгорон захираҳои назарраси вақтро талаб мекунад. Донишҷӯён бояд вақти кофӣ барои ҷустуҷӯ, таҳлил ва тафсири манбаъҳо ва навиштан ва ба расмият даровардани қори таҳқиқотӣ сарф кунанд. Омӯзгорон барои омода кардани супоришҳо, роҳнамоии донишҷӯён дар ҷараёни таҳқиқот ва арзёбӣ ва фикру мулоҳизаҳо оид ба лоиҳаҳои таҳқиқотӣ вақт талаб мекунад.

Илова бар ин, гузaronидани таҳқиқоти таърихӣ захираҳои зиёди ит-

тилооти ро талаб мекунад. Донишҷӯён барои бомуваффақият гузаронидани таҳқиқот бояд ба захираҳои китобхона, бойгонӣ, пойгоҳи додаҳо ва дигар манбаъҳои иттилоот дастрасӣ дошта бошанд. Дастрасии нокифоя ба ҷунин захираҳо метавонад барои иҷрои лоиҳаҳои таҳқиқотӣ монеа шавад.

Барои бартараф кардани ин мушкилот, дастрасии донишҷӯён ба захираҳои зарурии иттилоотӣ ва муваққатӣ муҳим аст. Омӯзгорон метавонанд ба донишҷӯён тавсияҳо оид ба дарёфт ва истифодаи манбаъҳои иттилоотро пешниҳод кунанд ва дастрасӣ ба китобхонаҳо ва захираҳои таҳқиқотиро ташкил кунанд. Ғайр аз он, омӯзгорон метавонанд лоиҳаҳои таҳқиқотиро тавре тартиб диҳанд, ки ба донишҷӯён дар истифодаи самараноки вақт ва захираҳои худ кӯмак расонанд.

Сарфи назар аз мушкилоти худ, гузаронидани таҳқиқоти таърихӣ як методи муҳим ва пурарзиши таълими фанни таърих боқӣ мемонад, ки ба рушди малака ва сифатҳои, ки барои бомуваффақият омӯхтан ва таҳлили рӯйдодҳо ва равандҳои таърихӣ заруранд, мусоидат мекунад.

Истифодаи сарчашмаҳои таърихӣ – ин боз як методи муҳими таълими таърих аст. Ин метод ба донишҷӯён имкон медиҳад, ки рӯйдодҳо ва давраҳои таърихиро тавассути манбаъҳои аслий, аз қабилӣ рӯзномаҳо, мактубҳо, ҳуҷҷатҳои расмӣ ва ғайра омӯзанд. Аммо, бояд ба назар гирифт, ки баъзе сарчашмаҳои таърихӣ метавонанд барои фаҳмидани онҳо душвор бошанд, алахусус барои донишҷӯёни наврас.

Истифодаи сарчашмаҳои таърихӣ методи бунёдии таълими таърих аст, ки ба донишҷӯён имкон медиҳад, ки ба маводи гузашта дастрасии мустақим дошта бошанд ва малакаҳои таҳлил ва тафсири интиқодиро инкишоф диҳанд. Аммо, бояд ба назар гирифт, ки баъзе аз ин манбаъҳо метавонанд барои фаҳмидани онҳо мушкилот эҷод кунанд, алахусус барои донишҷӯёне, ки таҷрибаи кофӣ таҳқиқоти таърихӣ надоранд.

Мушкилоти ибтидоӣ метавонад аз сабаби сохтор ва услуби дар ҳуҷҷатҳои таърихӣ истифодашаванда ба вуҷуд ояд. Бисёре аз онҳо бо забонҳои қадимӣ ё кӯҳна навишта шудаанд, ки фаҳмидани онҳо барои хонандагони муосир душвор мегардонад. Ғайр аз он, баъзе ҳуҷҷатҳо метавонанд истилоҳот ё ибораҳои мушаххас дошта бошанд, ки таҳлил ва тавзеҳи дақиқро талаб мекунанд.

Барои рафъи ин мушкилот, омӯзгорон метавонанд дарсҳои иловагӣ таҳлили матнҳои таърихиро гузаронанд ва ба донишҷӯён дар фаҳмидани мундариҷа ва заминаи онҳо кӯмак расонанд. Ин метавонад шарҳи истилоҳот ва ибораҳои кӯҳна, таҳлили нуктаҳо ва рӯйдодҳои асосӣ ва муҳокимаи методҳои тафсири манбаъҳо дар бар гирад.

Инчунин дохил кардани намудҳои гуногуни сарчашмаҳои таърихӣ ба раванди таълим, аз қабилӣ рӯзномаҳо, мактубҳо, ҳуҷҷатҳои расмӣ, тасвирҳо ва артефактҳо муҳим аст. Ин ба донишҷӯён кӯмак мекунад, ки дар бораи гузашта тасаввуроти мукамалтар пайдо кунанд ва малакаҳои таҳлили намудҳои гуногуни маводро инкишоф диҳанд.

Истифодаи сарчашмаҳои таърихӣ, сарфи назар аз мушкилоти эҳтимолии фаҳмидани онҳо, усули зарурӣ ва арзишманди таълими фанни таърих боқӣ мемонад. Дастгирии омӯзгорон ва равишҳои гуногун ба кор бо манбаъҳо ба донишҷӯён кӯмак мекунад, ки малакаҳои асосии таърихино инкишоф диҳанд ва рӯйдодҳо ва равандҳои гузаштaro амиқтар дарк кунанд.

Ҳар яке аз ин методҳо афзалиятҳо ва нуқсонҳои худро доранд ва интиҳоби метод аз ҳадафҳои таълим, ниёзҳои донишҷӯён ва услуби таълими омӯзгор вобаста аст. Бо вучуди ин, дар хотирдоштан муҳим аст, ки методҳои гуногуни таълими дарси таърих метавонанд ба омӯзиши мукамалтар ва муассири донишҷӯён мусоидат кунанд, алахусус дар заминаи рушди тафаккури таҳлилии онҳо.

Хулоса, методҳои гуногуни таълими дарси таърих, аз қабилҳои лексияҳо, хондан ва муҳокимаи матнҳо, гузаронидани таҳқиқоти таърихӣ ва истифодаи манбаъҳои таърихӣ дар ташаккули фаҳмиши равандҳои таърихӣ ва рушди тафаккури интиқодӣ дар донишҷӯён нақши муҳим доранд. Ҳар яке аз ин методҳо ҷиҳатҳои қавӣ ва мушкилоти эҳтимолии худро доранд, ки ҳангоми ташкили раванди таълим ба назар гирифташан муҳим аст.

Лексияҳо имконияти зуд ҷорӣ кардани мавзӯҳо ва консепсияҳои навро фароҳам меоранд, аммо истифодаи аз ҳад зиёди онҳо метавонад ба пасивии донишҷӯён оварда расонад. Хондан ва муҳокимаи матнҳо ба донишҷӯён имкон медиҳад, ки маводро мустақилона омӯзанд ва малакаҳои баҳсбарангезро

инкишоф диҳанд, аммо баъзе донишҷӯён метавонанд дар фаҳмидани матнҳои мураккаб душворӣ кашанд. Гузаронидани таҳқиқоти таърихӣ ва истифодаи манбаъҳои таърихӣ ба рушди малакаҳои таҳлил ва тафсир мусоидат мекунад, аммо захираҳои назарраси вақт ва иттилоотро талаб мекунад.

Ҳамаи ин методҳо дар таълими таърих ҷойгоҳи худро доранд ва метавонанд дар якҷоягӣ бо ҳамдигар самаранок истифода шаванд. Муҳим аст, ки донишҷӯён ба методҳои гуногуни таълим дастрасӣ пайдо кунанд ва онҳоро дар рафъи мушкилоти эҳтимоли истифода намоянд, то омӯзиши таърих то ҳадди имкон самаранок ва илҳомбахш бошад. Бо дарназардошти ин, омӯзгорон метавонанд муҳити ҳавасмандгардонии таълимро фароҳам оранд, ки ба иштироки фаъолони донишҷӯён, рушди малакаҳои таҳлилии онҳо ва фаҳмиши амиқи рӯйдодҳо ва равандҳои таърихӣ мусоидат кунанд.

**Вазифаҳои эҷодӣ дар таълими дарси таърих.** Вазифаҳои эҷодӣ шаклҳои гуногуни кори фаъоли донишҷӯёнро дар бар мегиранд, ба монанди ташкили лоиҳаҳои таърихӣ, навиштани эссе, бозиҳои нақшбозӣ, гузаронидани таҷдиди таърихӣ ва ғайра. Ин вазифаҳо ба донишҷӯёнро вазифадор мекунанд, ки на танҳо далелҳоро дар хотир нигоҳ доранд, балки онҳоро таҳлил кунанд, робитаҳо ва робитаҳои сабабӣ-ҷустуҷӯ ва хулосаҳои худро баён кунанд.

Супоришҳои эҷодӣ ба донишҷӯён имконият медиҳанд, ки дониш ва малакаҳои худро дар ҳолатҳои амалӣ татбиқ кунанд, ки иштироки фаъолони онҳоро дар раванди таълим

ҳавасманд мекунад. Таъсиси лоиҳаҳои таърихӣ, навиштани эссе ё гузаронидани бозиҳои нақшбозӣ ба донишҷӯён имкон медиҳад, ки рӯйдодҳои таърихию амиқтар дарк кунанд, онҳоро таҳлил кунанд ва дар асоси донишҳои гирифтаашон хулосаҳои худро бароранд.

Яке аз бартариҳои асосии супоришҳои эҷодӣ рушди тафаккури интиқодӣ мебошад. Дар рафти иҷрои вазифаҳои эҷодӣ донишҷӯён бояд ҷанбаҳои гуногуни рӯйдодҳои таърихию таҳлил кунанд, робитаҳои сабабӣ ва оқибати онҳоро муайян кунанд ва аҳамияти онҳоро арзёбӣ кунанд. Ин раванд на танҳо фаҳмидани далелҳо, балки қобилияти тафаккури интиқодӣ, таҳлили мантиқӣ ва асоснок кардани хулосаҳои худро талаб мекунад.

Ғайр аз он, супоришҳои эҷодӣ ба рушди малакаҳои муошират мусоидат мекунад. Ҳангоми кор дар лоиҳаҳо ё ҳангоми бозиҳои нақшбозӣ донишҷӯён бояд бо ҳамдигар муошират кунанд, муносибати афкор ва далелҳо кунанд ва дар муҳокимаҳо иштирок кунанд. Ин ба онҳо кӯмак мекунад, ки тарзи самаранок баён кардани фикрҳои худ, гӯш кардан ва эҳтиром кардани андешаҳои дигаронро омӯзанд.

Бояд қайд кард, ки супоришҳои эҷодӣ метавонанд ба сатҳҳои гуногуни омодагии донишҷӯён ва ҳадафҳои таълим мутобиқ карда шаванд. Масалан, барои донишҷӯёни дорои сатҳи баландтари омӯзиш лоиҳаҳои мураккаби таҳқиқотӣ ё эссеҳои таҳлилий пешниҳод кардан мумкин аст, дар ҳоле ки барои донишҷӯёни навкор вазифаҳои соддатарро бо дастурҳо ва маслиҳатҳои равшантар таҳия кардан мумкин аст.

Ҳамин тариқ, супоришҳои эҷодӣ дар таълими дарси таърих нақши муҳим мебозанд ва ба рушди тафаккури таҳлилий, малакаҳои муошират ва мустақилияти донишҷӯён мусоидат мекунад. Истифодаи чунин вазифаҳо дар раванди таълим имкон медиҳад, ки омӯзиш ҷолибтар ва муассиртар гардад ва донишҷӯёно ба ҳаёти бомуваффақияти фаъол ва фаъолияти касбӣ омода созад.

**Самаранокҳои вазифаҳои эҷодӣ дар рушди тафаккури таҳлилий.** Таҳқиқотҳои сершумор тасдиқ мекунанд, ки супоришҳои эҷодӣ дар рушди тафаккури таҳлилии донишҷӯён самаранок мебошанд. Онҳо ба донишҷӯён имкон медиҳанд, ки на танҳо далелҳоро омӯзанд, балки дониши худро дар амал татбиқ кунанд ва тафаккури интиқодӣ ва қобилияти таҳлили иттилоотро инкишоф диҳанд. Вазифаҳои эҷодӣ инчунин ба рушди малакаҳои муошират ва қобилияти кор дар гурӯҳ мусоидат мекунад, ки ин як ҷанбаи муҳими ташаккули салоҳият дар донишҷӯёни муосир мебошад.

Самаранокҳои вазифаҳои эҷодӣ дар рушди тафаккури таҳлилии донишҷӯён бо таҳқиқоти зиёди илмӣ дар соҳаи маориф тасдиқ карда мешавад. Яке аз чунин таҳқиқоти пурмазмун соли 2020 аз ҷониби Маркази таҳқиқоти таҳсилоти Донишгоҳи Стэнфорд гузаронида шуд. Натиҷаҳои ин таҳқиқот нишон дод, ки донишҷӯёне, ки дар супоришҳои эҷодӣ иштирок мекунанд, дар муқоиса бо онҳое, ки усулҳои анъанавии таълимро риоя мекунанд, сатҳи баланди тафаккури интиқодӣ ва қобилияти таҳлилиро нишон медиҳанд.



Вазифаҳои эҷодӣ одатан ба донишчӯён вазифаи ҳалли мушкилот ё эҷоди чизи навро медиҳанд, ки аз онҳо тафаккури фаъол, таҳлил ва муносибати инноватсиониро талаб мекунад. Ин вазифаҳо метавонанд лоиҳаҳои таҳқиқотӣ, эҷоди презентатсияҳои мултимедиявӣ, муҳокимаи парвандаҳо, навиштани эссе ё ҳатто асарҳои бадеиро дар бар гиранд. Дар чараёни иҷрои чунин вазифаҳо донишчӯён маҷбур мешаванд, ки дониши худро фаъолона истифода баранд, аз тафаккури интиқодӣ истифода баранд ва мушкилотро ҳал кунанд, ки ин ба рушди қобилиятҳои таҳлилии онҳо мусоидат мекунад.

Ин натиҷаҳо аҳамияти ҳамгироии супоришҳои эҷодӣ ба раванди таълимиро барои ба даст овардани натиҷаҳои ҳадди аксар дар рушди тафаккури таҳлилии донишчӯён таъкид мекунад. Равише, ки эҷодкорӣ ва тафаккури мустақили донишчӯёнро фаъолона ҳавасманд мекунад, дорои потенциали на танҳо беҳтар кардани муваффақиятҳои таълимии онҳо, балки омода кардани онҳо ба мутобиқшавии бомуваффақият дар ҷаҳони муосир мебошад, ки дар он малакаҳои эҷодӣ ва таҳлилӣ барои ҳалли мушкилоти мураккаб талаб карда мешаванд.

Ғайр аз он, супоришҳои эҷодӣ ба рушди малакаҳои муошират дар донишчӯён мусоидат мекунад. Дар рафти иҷрои лоиҳаҳо ё иштирок дар бозиҳои нақшбозӣ донишчӯён маҷбур мешаванд, ки дар гурӯҳ кор кунанд, мубодилаи афкор ва ғояҳо кунанд ва инчунин ақидаҳои худро баҳс кунанд. Ин ба онҳо кӯмак мекунад, ки тарзи самаранок баён кардани фикрҳо ва ғояҳои

худро омӯзанд ва андешаҳои дигаронро гӯш кунанд ва эҳтиром кунанд, ки ин як ҷанбаи муҳими ҳамкории иҷтимоӣ ва ҳамкорӣ дар ҷаҳони имрӯза мебошад.

Бояд қайд кард, ки самаранокӣ супоришҳои эҷодӣ метавонад аз ташкил ва сохтори дурусти онҳо вобаста бошад. Омӯзгорон бояд сатҳи омодагии донишчӯён, манфиатҳо ва ниёзҳои онҳоро ба назар гиранд, то вазифаҳои эҷод кунанд, ки барои ноил шудан ба ҳадафҳои таълимии гузошташуда самараноктар бошанд.

Ҳамин тариқ, супоришҳои эҷодӣ як воситаи пурқувват дар таълими фаннӣ таърих мебошанд, ки ба рушди тафаккури таҳлилӣ, малакаҳои муошират ва қобилияти тафаккури интиқодии донишчӯён мусоидат мекунад. Истифодаи чунин супоришҳо дар раванди таълим ба омӯзгорон имкон медиҳад, ки дарсҳои ҷолибтар ва муассиртар эҷод кунанд ва донишчӯёнро ба ҳаёти бомуваффақияти фаъол ва фаъолияти касбӣ омода созанд.

**Муқоиса бо методҳои дигар.** Дар муқоиса бо дигар методҳои таълими фаннӣ таърих, вазифаҳои эҷодӣ як қатор афзалиятҳо доранд. Аввалан, онҳо раванди таълимиро барои донишчӯён ҷолибтар ва шавқовартар мекунад, ки ба ҳавасмандӣ ва фаъолиятҳои омӯзишии онҳо мусоидат мекунад. Дуюм, супоришҳои эҷодӣ малакаҳои мустақилона кор кардан ва тафаккури интиқодиро инкишоф медиҳанд, ки барои муваффақ шудан ба таҳсил ва фаъолияти касбӣ заруранд.

Дар муқоиса бо дигар методҳои таълими дарси таърих, вазифаҳои эҷодӣ як қатор бартариҳои назаррасро ташкил

медиҳанд. Онҳо донишчӯёнро барои иштироки бештар дар раванди таълим ҳавасманд мекунад, ки боиси афзоиши ҳавасмандӣ ва таваҷҷӯҳи онҳо ба маводи омӯхташуда мегардад. Масалан, бар ҳилофи хондан ва муҳокимаи матнҳо ё гӯш кардани лексияҳо, иҷрои вазифаҳои эҷодӣ аз донишчӯён фаъолияти фаъоли фикрӣ ва муносибати эҷодӣ ба ҳалли мушкилотро талаб мекунад.

Ғайр аз он, супоришҳои эҷодӣ ба рушди мустақилият ва тафаккури интиқодӣ дар донишчӯён мусоидат мекунад. Дар рафти иҷрои ин вазифаҳо онҳо маҷбур мешаванд, ки маълумотро мустақилона таҳлил кунанд, роҳҳои нави ҳалли масъалаҳоро ҷустуҷӯ кунанд ва ҳулосаҳои худро таҳия кунанд. Ин раванд ба онҳо кӯмак мекунад, ки малакаҳои худмаблағгузорӣ ва қабули қарорҳоро инкишоф диҳанд, ки на танҳо дар таҳсил, балки дар фаъолияти минбаъдаи касбӣ низ муфид хоҳанд буд.

Ғайр аз он, супоришҳои эҷодӣ метавонанд ба азхудкунии амиқи мавод аз ҷониби донишчӯён мусоидат кунанд. Истифодаи методҳои фаъоли таълим, аз қабили эҷоди лоиҳаҳо ё таҷдиди воситаҳои таърихӣ, ба донишчӯён имкон медиҳад, ки на танҳо далелҳоро аз ёд кунанд, балки аҳамият ва робитаи онҳоро бо дигар рӯйдодҳо ва равандҳо дарк кунанд. Он барои эҷоди фаҳмиши мукамалтар дар бораи мавзӯи омӯхташуда ва амиқтар фаҳмидани равандҳои таърихӣ кӯмак мекунад.

Бо вучуди ин, бояд қайд кард, ки истифодаи супоришҳои эҷодӣ аз ҷониби омӯзгор омодагӣ ва ташкили муайяно талаб мекунад. Вазифаҳои бояд таҳия карда шаванд, ки ба ҳадафҳои

омӯзиш ва сатҳи омодагии донишчӯён мувофиқат кунанд ва дар чараҳои иҷрои онҳо дастгирӣ ва фикру мулоҳизаҳои заруриро таъмин кунанд.

Дар назди омӯзгор ҳамеша масъалаи таносуби пешниҳоди мавод ва дигар манбаъҳои донишҳои таърихӣ қарор дорад. Ҳаҷми мундариҷа, умқи азхудкунии далелҳо ва мафҳумҳо аз ҷониби барнома ва китоби дарсӣ, ки омӯзгор ва шогирдонаш барои кор интихоб кардаанд, муайян карда мешавад. Аз ҷумла, дар китоби Н. Г.Дайри "Чӣ гуна дарси таърихро омода кардан мумкин аст" [3] қайд карда мешавад, ки аз таносуби дурусти матни китоби дарсӣ ва мундариҷаи гуфтаи муаллим миқдори маълумоте, ки донишчӯён мегиранд, таваҷҷӯҳ ба дарс ва китоби дарсӣ, вақти сарфшуда барои омода кардани вазифаи хонагӣ вобаста аст. Л. А. Касва [4], бо таъкид ба пуррагии иттилоотии китобҳои нави дарсӣ, чунин мешуморад, ки ин омӯзгорро аз зарурати дарсҳо гуфтани тамоми маълумоти зарурӣ наҷот медиҳад. Гузашта аз ин, ӯ исрор меварзад, ки асоси гузаронидани дарс акнун метавонад омӯзиши матн (мустақилона ё таҳти роҳбарии омӯзгор) ва муҳокимаи хониш бошад. Ин равиш, ба андешаи муаллиф, донишчӯёнро аз кори механикӣ раҳо мекунад ва ба фаъолшавии фаъолияти маърифатии онҳо мусоидат мекунад. Дар ин ҳолат хондани пешакии сархати китоби дарсӣ дар хона истифода мешавад. Дар оғози дарс санҷиши азхудкунии матн ва сипас коркарди маводи нав гузаронида мешавад. Аён аст, ки омӯзгор бояд ба саволҳои донишчӯён ҷавоб диҳад, тавзеҳот ва иловаҳои зарурӣ диҳад. Таҷриба ни-

шон медиҳад, ки дар аввал бояд дар муддати муайян (вобаста ба сатҳи та-шаккули малакаҳои муҳими таълимӣ дар донишҷӯён) кор дар матнҳои му-раккабро бевосита дар синф анҷом дод. Хулосаҳои дар дарс гирифташударо дар дафтарҳои корӣ сабт кардан лозим аст.

Ҳамин тариқ, супоришҳои эҷодӣ методи муассири таълими дарси таъ-рих мебошанд, ки ҳавасмандӣ ва фаъолияти донишҷӯёнро ҳавасманд ме-кунанд, малакаҳои мустақилона кор кардан ва тафаккури интиқодии онҳоро инкишоф медиҳанд ва ба азхудкунии амиқи маводи омӯхташуда мусоидат ме-кунанд. Аммо, татбиқи бомуваффақияти онҳо омодагии бодикқат ва ташкилии омӯзгоронро талаб мекунад.

Хулоса. Дар мақолаи мазкур самараҳои вазифаҳои эҷодӣ дар таълими дарси таърих дар заминаи рушди та-факкури таҳлилии хонандагон баррасӣ карда шуд. Вазифаҳои эҷодӣ воситаи пурқуввате мебошанд, ки на танҳо ба ёд овардани далелҳо ва рӯйдодҳо, балки ба рушди малакаҳои амиқи таҳлил, та-факкури интиқодӣ ва кори мустақилона мусоидат мекунанд.

Дар муқоиса бо методҳои анъа-навии таълим, ба монанди лексияҳо ё хондани матнҳо, супоришҳои эҷодӣ як қатор афзалиятҳо доранд. Онҳо омӯзишро барои донишҷӯён ҷолибтар ва шавқовартар мекунанд, фаъолият ва ҳавасмандии онҳоро ҳавасманд ме-кунанд ва ба азхудкунии амиқи мавод мусоидат мекунанд.

Аммо, барои самаранок истифода бурдани супоришҳои эҷодӣ дар таълими дарси таърих, омилҳои гуногун бояд ба назар гирифта шаванд, ба монанди

сатҳи омодагии донишҷӯён, манфиатҳо ва ниёзҳои онҳо. Ғайр аз он, муҳим аст, ки мониторинги доимӣ ва арзёбии натиҷаҳо барои танзими методологияи омӯзиш ва ба даст овардани натиҷаҳои беҳтарин гузаронида шавад.

Хулоса, рушди тафаккури таҳлилии донишҷӯён дар муваффақияти таҳсил ва фаъолияти касбии онҳо нақши муҳим мебошад. Супоришҳои эҷодӣ воситаи муоссир барои ноил шудан ба ин ҳадаф мебошанд ва омӯзиш ва рушди минбаъ-даи омӯзгорон ва муҳаққиқонро талаб мекунанд. Муҳим аст, ки таҳқиқоти худро дар ин соҳа идома диҳанд ва методҳои нави таълимро инкишоф диҳанд, то сифати баландтарини таъ-лими дарси таърих ва рушди тафаккури таҳлилии донишҷӯёнро таъмин намо-янд.

## АДАБИЁТ

1. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю., Словарь по педагогике. Москва: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2005. С.174
2. Ежова С.А. и др. Методика преподавания истории в средней школе. М., 1986. С.270
3. Дайри Н.Г. Как подготовить урок истории. М., 1969. С.128
4. Кацва Л.А. Изучение истории России в средней школе: пособие для учителя к учебнику Л.А. Кацвы и А.Л. Юрганова «История России. VIII-XV вв.». М., 1997. С.260
5. Леонтьев А.Н. Мышление // Психология мышления. Хрестоматия / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер. – М.: Астрель, 2008. С. 205
6. Педагогика: учеб. пособие для студентов фак. педагогики и методики нач. Обучения пед. Ин-тов. / под ред. С. П. Баранова и др. — М.: Просвещение, 2004. Бордовская Н.В. Реан А.А. С. 250
7. Кифик Н.Ю. Методика преподавания истории: учебное пособие.- Костанай: КГПИ, 2006.- С. 136

## REFERENCES

1. G. Kojaspirova M., Kojaspirov A.Yu., Dictionary of pedagogy. Moscow: ИКЦ «MapT»; Rostov: Publishing center «MapT», 2005. p.174
2. S. Yezhova.A. e.t. Methods of teaching history in secondary schools. M., 1986. p.270
3. Dairi N.G. How to prepare a history lesson. M., 1969. p.128
4. Katsova L.A. Studying the history of Russia in secondary school: a teacher's guide to the textbook by L.A. Katsva and A.L. Yurganov "History of Russia. VIII-XV centuries." M., 1997. p.260
5. A. Leontiev N. Thinking / / Psychology of thinking. Anthology / edited by N. Y.B. Gippenreiter. – M.: Astrel, 2008. p. 205
6. Pedagogy: studies. handbook for students of the faculty. pedagogy and methods of the beginning. Education of teachers. / edited by N. S. P. Baranov e.t. — M.: Enlightenment, 2004. Bordovskaya N.V. Rean A.A. S. 250
7. Kifik N.Yu. Methods of teaching history: a textbook.- Kostanay: KSPI, 2006. - p. 136

## ВЫВОДЫ

**Ш.С. Рахимов**

### **СРАВНЕНИЕ РАЗЛИЧНЫХ МЕТОДОВ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ: ЭФФЕКТИВНОСТЬ ТВОРЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ В РАЗВИТИИ АНАЛИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ**

**Цель исследования.** Цель данного исследования состоит в анализе эффективности применения творческих заданий в преподавании истории и их влияния на развитие аналитического мышления у учащихся, сравнивая их с другими методами обучения данному предмету.

**Материал и методы исследования.** В исследовании был использован

комплексный аналитический подход, а также обзор литературы и предыдущих исследований в данной области. Посредством систематического обзора и анализа данных из доступных источников была проведена сравнительная оценка эффективности различных методов преподавания истории, с упором на использование творческих заданий и их влияние на развитие аналитического мышления у студентов.

**Результаты исследования и их обсуждение.** Результаты исследования показали, что использование творческих заданий в преподавании истории значительно способствует развитию аналитического мышления у студентов в сравнении с традиционными методами обучения. Обсуждение выявило, что творческие задания стимулируют более глубокое понимание исторических событий, а также развивают умение анализировать и синтезировать информацию, что обогащает учебный процесс и способствует формированию критического мышления у студентов.

**Заключение.** В заключение, результаты исследования подтверждают важность внедрения творческих заданий в учебный процесс по истории для стимулирования аналитического мышления студентов. Этот подход не только обогащает образовательный опыт, но и способствует более глубокому и осмысленному усвоению исторических знаний.

**Ключевые слова.** Методы преподавания истории, творческие задания, аналитическое мышление, эффективность обучения, сравнения методов, историческое образование.